

ÕIGUSKANTSLER

Hr Ilor Teeväli
juhataja

Teie

6.02.2012 nr

Illuka Varjupaigataotlejate Vastuvõtukeskus
ivv@ivv.ee

Õiguskantsler 12.03.2012 nr 7-4/111625/1201169

Soovitus õiguspärasuse ja hea halduse tava tagamiseks Juurdepääs tervishoiuteenustele ning tõlke tagamine

Austatud härra Teeväli

Pöördun Teie poole seoses SA Eesti Inimõiguste Keskuse poolt Illuka Varjupaigataotlejate Vastuvõtukeskuses elava varjupaigataotleja nimel esitatud avaldusega. Avalduses paluti kontrollida Illuka Varjupaigataotlejate Vastuvõtukeskuse tegevust, sest avaldajale väidetavalt ei võimaldatud pöörduda arsti poole ning osade arstivisiitide ajal ei olnud korraldatud tõlkimist.

Avalduse menetlemise käigus teatasite, et korraldasite avaldajale 25.11.2011 visiidi perearsti juurde ning seejärel 05.12.2011 ja 13.12.2011 visiidid Ida-Viru Keskhaiglasse ning nende visiitide raames oli korraldatud tõlkimine avaldajale arusaadavasse keelde. Seega asusite menetluse alustamise järel avaldajale tervishoiuteenuste osutamist korraldama ja seejuures organiseerisite ka tõlkimise.

Järgnevalt annan hinnangu avaldajale algselt tervishoiuteenuste osutamise korraldamisest keeldumise ning tõlke mittetagamise õiguspärasuse kohta. Kuna menetluse asjaoludest nähtuvad probleemid seoses tervishoiuteenustele juurdepääsu korraldamisega Illuka Varjupaigataotlejate Vastuvõtukeskuses, teen Teile järgmised soovitusel õiguspärasuse ja hea halduse tagamiseks.

Läbiviidud menetluse tulemusena olen seisukohal, et vastuvõtukeskuse tegevus oli vastuolus välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduse (VRKS) § 12 lg 2 punktidega 3 ja 4, kui 13.06.2011, 21.06.2011 ja 28.06.2011 Ida-Viru Keskhaiglasse toimunud visiitide raames ei korraldanud vastuvõtukeskus tõlkimist avaldajale arusaadavasse keelde. Sellest tulenevalt kordan soovitusel tagada tervishoiuteenuste osutamisel tõlkimine varjupaigataotlejale arusaadavasse keelde.

Teiseks leian, et vastuvõtukeskuse tegevus avaldajale arstivisiidi korraldamisest keeldumisel, kui avaldaja sai varjupaigamenetluse toimingute tulemusena teada HIV-diagnoosist, oli vastuolus VRKS § 12 lg 2 punktiga 3. Sellest tulenevalt kordan soovitusel tagada varjupaigataotlejatele juurdepääs üld- ja eriarstiabile. Seejuures tuleb vastuvõtukeskuses varjupaigataotlejatele tervishoiuteenuste korraldamisel leida kohane lahendus, nii et oleks

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

tagatud varjupaigataotlejale endale konsultatsioonide tulemuste teatavaks tegemine, mitte nende teatamine vastuvõtukeskuse töötajate vahendusel.

Arsti konsultatsioonile pääsemiseks esitatavate taotluste dokumenteerimiseks teen soovitusel tagada kõigi sellekohaste taotluste registreerimine. Seejuures peaks olema kindlaks tehtav, millal varjupaigataotleja või tugiisik varjupaigataotleja nimel arsti juurde pöördumise soovi esitas ning millal visiit korraldati.

Kolmandaks leian, et vastuvõtukeskuse praktika küsida varjupaigataotlejalt üksikasjalikku terviseprobleemide kirjeldust arsti juurde pääsemise korraldamiseks on vastuolus isikuandmete kaitse põhimõtetega. Sellest tulenevalt kordan soovitusel tagada varjupaigataotlejate isikuandmete töötlemisel eesmärgikohasuse ja minimaalsuse põhimõtte järgimine, ning sellest tulenevalt mitte kohustada varjupaigataotlejaid üldjuhul avaldama terviseandmete sisu arsti juurde pääsemise tingimusena enam, kui on vajalik abi korraldamiseks.

Järgnevalt selgitan oma seisukohta lähemalt.

I Menetluse asjaolud ja käik

1. 24.10.2011 esitas SA Eesti Inimõiguste Keskus mulle avalduse vastuvõtukeskuses elava varjupaigataotleja nimel. Avalduses paluti kontrollida Illuka Varjupaigataotlejate Vastuvõtukeskuse ning varjupaigataotlejatele tervishoiuteenust osutava perearsti tegevust seoses avaldajale tervishoiuteenusele juurdepääsu tagamise ning tõlkimise korraldusega, kuna arsti juurde toimunud visiitide ajal ei olnud korraldatud tõlget avaldajale arusaadavasse keelde ning avaldaja ei saanud teada, et tal tuvastati HIV-positiivne diagnoos. Pärast diagnoosist teadasaamist soovis avaldaja pöörduda perearsti poole, kuid vastuvõtukeskus ei võimaldanud seda talle. 24.11.2011 edastas SA Eesti Inimõiguste Keskuse esindaja avalduse täienduse.

2. Pöördusin 30.11.2011 Teie poole teabe nõudmisega, milles palusin selgitada avalduses toodud asjaolusid. Lisaks pöördusin teabe nõudmisega perearst dr Ruže (OÜ Peremed), SA Ida-Viru Keskhaigla ning MTÜ Johannes Mihkelsoni Keskuse tugiisiku poole.

3. Vastustes toodud andmete täpsustamiseks pöördusin 31.01.2012 täiendava teabe nõudmisega Teie ning SA Ida-Viru Keskhaigla poole ning edastasin vahevastuse andmete täpsustamiseks avaldajale.

4. Avaldusest ja vastustest teabe nõudmistele nähtuvad järgmised andmed.

5. Avaldaja asus vastuvõtukeskusesse elama 09.05.2011. Märkisite, et avaldaja suhtluskeeles on prantsuse keel, vähesel määral inglise keel. Igapäevase suhtluse osas püüate vastuvõtukeskuses asju ajada inglise keeles või kaasate tõlkimiseks MTÜ Johannes Mihkelsoni Keskuse tugiisiku, kes valdab prantsuse keelt.

6. Avaldaja palus Politsei- ja Piirivalveametis (PPA) 19.05.2011 toimunud intervjuu käigus arstlikku läbivaatust.

7. Teatasite, et korraldasite avaldajale visiidi perearsti juurde 13.06.2011.

8. 13.06.2011 perearsti visiidi juures viibis MTÜ Johannes Mihkelsoni Keskuse tugiisik, kes tõlkis avaldajale vajaliku informatsiooni. Perearst leidis, et tõlkimine tervishoiuteenuse osutamisel prantsuse keelde oli vajalik, sest avaldaja ei suutnud ilma tõlgita selgitusi anda ega arsti selgitustest aru saada. Perearst andis diagnoosi püstitamiseks avaldajale saatekirja dermatoloog-veneroloogi vastuvõtule uuringute ja läbivaatuse teostamiseks. Perearst ei tuvastanud ise avaldaja HIV-positiivset staatust. Perearst sai teada sellest diagnoosist 21.09.2011 nakkusarsti haigusloo väljavõttest.

9. Samal päeval, 13.06.2011 läksite Ida-Viru Keskhaiglasse, et leppida registratuuris kokku vastuvõtuaeg. Samal päeval oli vaba aeg ning avaldaja pääses kohe vastuvõtule. Selgitasite, et kahjuks oli MTÜ Johannes Mihkelsoni Keskuse tugiisik juba asunud sõitma tagasi Tallinnasse. Helistasite tugiisikule ja leppisite kokku, et tõlkimise vajaduse esinemisel korraldada selle telefoni teel. Lisasite, et arst tõlkimist ei nõudnud. Ida-Viru Keskhaigla teatel suhtles dermatoloog-veneroloog avaldajaga inglise keeles. Arst tõlke vajadust visiidi ajal ei tuvastanud ja avaldaja tõlke korraldamist ei nõudnud. Telefoni teel tõlke korraldamise võimalusest Ida-Viru Keskhaigla töötajaid Te ei teavitanud.

10. 21.06.2011 käis avaldaja täiendaval dermatoloog-veneroloogi vastuvõtul Ida-Viru Keskhaiglas. Ka selle visiidi ajal ei korraldatud tõlkimist prantsuse keelde.

11. Ida-Viru Keskhaigla teatel tuvastati avaldaja diagnoos Ida-Viru Keskhaigla arsti poolt analüüsides põhjal 21.06.2011. Avaldajale teatavaks tegemiseks edastas Ida-Viru Keskhaigla diagnoosi avaldaja vastuvõtule suunanud perearstile. Avaldajale diagnoosi teatavaks tegemise osas Ida-Viru Keskhaigla ja avaldaja vahel kokkulepped puudusid ja avaldaja ei olnud teatavaks tegemise kohta oma tingimusi või palveid esitanud.

12. Oma 06.02.2012 vastuses nr 1-3/8-1 märkisite, et seda, kas visiidi ajal tõlkimist on vaja, peab ütleva Teile arst. Leidsite, et kuna arst Teile seda ei öelnud, siis järelikult leidis tervishoiuteenuse korraldaja, et tõlkimist ei olnud vaja.

13. 28.06.2011 viisite avaldaja Ida-Viru Keskhaiglasse infektsioonihaiiguste osakonna arsti vastuvõtule. Ka nimetatud visiidi ajal tõlkimist ei korraldatud. Raviarsti selgituste kohaselt suhtles tervishoiuteenuse osutaja avaldajaga inglise keeles. Raviarsti hinnangul oli tervishoiuteenuse osutamisel vajalik tõlkimine prantsuse keelde. Kuna tõlki kaasas ei olnud, toimus vestlus inglise keeles, kuid patsient ütles, et saab aru. Konsultatsiooni tulemused tehti patsiendile teatavaks inglise keeles.

14. Vastuses teabe nõudmisele selgitasite, et pärast infektsioonihaiiguste osakonna arsti vastuvõttu paluti Teil helistada eriarsti kabinetis 27.07.2011. Sellel kuupäeval helistas eriarstile keskuse sotsiaaltöötaja, kellele öeldi, et avaldaja tervis on korras ja soovitati poole aasta pärast tervisekontrolli korrata. Sotsiaaltöötaja edastas selle info avaldajale.

15. Ida-Viru Keskhaigla teatas, et nad ei ole nõus Teie väitega selle kohta, et Ida-Viru Keskhaigla teatas sotsiaaltöötajale 27.07.2011, et avaldaja tervis on korras.

16. Seoses küsimustega, mis puudutasid avaldajale väidetavalt täiendavate arstivisiitide korraldamisest keeldumist, selgitasite, et kuni 27.07.2011 ei olnud mingit põhjust taotlejat perearsti juurde viia, sest ta ise ei avaldanud selleks soovi ja ei olnud vaja mingeid andmeid täpsustada. Kuna 27.07.2011 saite Ida-Viru Keskhaiglast info, et avaldaja tervis on korras, jäi

Teile samuti arusaamatuks, miks oli vaja veel midagi täpsustada. Lisasite, et Te ei mäleta, millal ja millega seoses MTÜ Johannes Mikkelsoni Keskuse tugiisik Teile poole pöördus, sest olete suhelnud vaid telefoni teel ning Te ei ole antud andmeid protokollinud. Väitsite, et Teile ei ole teada, kas avaldaja soovis perearsti täiendavale vastuvõtule pöörduda. Lisasite, et kui avaldaja oleks avaldanud soovi perearsti juurde minekuks, siis oleksite seda teinud. Kui varjupaigataotleja avaldab soovi arsti juurde minemiseks, siis korraldatakse see keskuse poolt alati. Selgitasite, et arsti juurde pääsemiseks esitatud suulisi taotlusi ei ole vastuvõtukeskuses seni registreeritud, kuid väljendasite valmisolekut seda edaspidi teha.

17. Arsti juurde pääsemise korraldamise osas vastasite, et taotlejad ei pea selgitama, mis põhjusel nad arsti juurde pöörduda soovivad, vaid kui nad ütlevad, et on haiged, korraldate mineku arsti vastuvõtule. Selgitasite, et tõlkimise olete saanud tervishoiuteenuse osutamisel korraldada siis, kui arst on pidanud seda vajalikuks.

18. MTÜ Johannes Mikkelsoni Keskuse tugiisik teavitas mind järgmistest kõnealuse menetlusega seonduvatest asjaoludest (helistamise ajad tõi ta välja tuginedes telefoniarvete kõnede eristusele).

19. Tugiisik helistas 22.09.2011 vastuvõtukeskuse sotsiaaltöötajale, kes väitis, et avaldaja on saanud HIV-positiivse diagnoosi, kuid ta ei tea, kas tal on õigust seda isikule endale teatada. Tugiisik helistas seejärel samal päeval avaldajale ja veendus vestluse käigus, et avaldaja ei olnud teadlik sellest diagnoosist.

20. Selgitasite, et vastuvõtukeskuse sotsiaaltöötaja sai avaldaja diagnoosist teada 2011. aasta septembris PPA rahvusvahelise kaitse talituse peaspetsialisti käest telefoni teel. PPA teavitas vastuvõtukeskust avaldaja varjupaigataotluse suhtes eitava otsuse tegemisest, mistõttu oli avaldajal vaja sõita Tallinnasse. Varjupaigamenetluse otsuse kätteandmise juures oli tõlk ja seal lubati avaldajale diagnoos teatavaks teha. Märkisite, et vastuvõtukeskuse töötajad ei teavitanud avaldajat sellest, sest inimese tervises seisund on arsti ja patsiendi omavaheline asi ja selle vahendamisega ei saa vastuvõtukeskuse töötajad tegeleda.

21. Lisasite, et PPA rahvusvahelise kaitse talituse peaspetsialist rääkis Teile kordustestist. Seejärel küsisite perearstilt, et kui üks test on juba HIV-viirust näidanud, siis kui tihti Te edaspidi peate hakkama diagnoosi kinnitamiseks kordusteste tegema. Teile öeldi, et kordustesti ei ole vaja teha.

22. Ka perearst selgitas, et võtsite temaga ühendust selgituste saamiseks, sest avaldaja oli mures, et teda ei ravita. Arvestades nakkusarsti konsultatsiooni tulemust selgitas perearst Teile, et hetkel avaldaja ravi ei vaja, kuid on vaja pöörduda korduvalt konsultatsioonile 2011. aasta detsembris.

23. Tugiisik helistas Teile 23.09.2011 ning uuris kliendi diagnoosi ja võimaluse kohta diagnoosi arsti juures avaldajale selgitada. Vastuseks tõdesite, et saite tegelikult olukorrast samuti alles teada. Tugiisik ei mäletanud, mida Te täiendavalt vastasite.

24. 29.09.2011 sai avaldaja kohtumisel õigusabi osutajatega teada diagnoosist. Seejärel viis tugiisik ta Merimetsa nakkuskeskuse anonüümsesse kabinetti, kus arst jagas teavet diagnoosiga seonduvate küsimuste kohta.

25. 29.09.2011 helistas tugiisik Teile ja palus avaldaja arsti juurde viia, et teha kordustest. Teile seisukoht oli, et kui avaldaja juba teab diagnoosi ja anonüümses kabinetis on käidud, siis mis siis enam teda arsti juurde viia. Tugiisik selgitas, et avaldajal puudub igasugune ametlik tõend

diagnoosi kohta. Tugiisik märkis, et vastasite, et mida ta ikka selle paberiga teeb. Oma 06.02.2012 vastuses märkisite, et ei mäleta nimetatud vestluse sisu.

26. 24.11.2011 edastas SA Eesti Inimõiguste Keskus esindaja Õiguskantsleri Kantseleile avalduse täiendusena koopia kirjavahetusest Illuka Varjupaigataotlejate Vastuvõtukeskusega. Sellest nähtub, et avaldaja pöördus oma esindaja poole e-kirjaga, milles märgib, et tema tervis ei ole hea ning palub, et teda abistataks arsti juurde pääsemisel, sest vastuvõtukeskuses ei järgita tema õigusi. SA Eesti Inimõiguste Keskus esindaja edastas 24.11.2011 selle kirja Teile, osutades, et avaldaja palub end arsti juurde viia. Oma 24.11.2011 antud vastuses märkisite, et avaldaja ei ole vastuvõtukeskuse töötajatele oma tervise kohta midagi rääkinud. Lisaks vastasite, et kui avaldaja pöördus SA Eesti Inimõiguste Keskuse poole, siis „loodab ta nähtavasti, et Teie ta arsti juurde toimetaks“. Lisaks juhtisite kirjas tähelepanu võimalusele helistada numbrile 112.

27. 24.11.2011, kui avaldaja pöördus Inimõiguste Keskuse esindajate poole, kes edastasid avaldaja pöördumise arstiabi osutamiseks Teile, helistasite tugiisikule ja palusite uurida, mis probleem avaldajal on ja kas on ikka üldse vaja minna. Tugiisik vastas, et kindlasti on arsti juures vaja avaldajale ametlikku tõendit tema haiguse kohta ning selle annab ja sellest räägib arst. Väitsite vastuseks tugiisikule, et kui mingi surmahäda ei ole, siis selle pärast ei hakka arsti juurde sõitma. Tugiisik lisas, et kliendil on teatud tugevad valud ja sügelused, misjärel olite nõus ta viima.

28. Oma 06.02.2012 vastuses märkisite, et avaldaja ei pöördunud enne 24.11.2011 keskuse töötajate poole (ei Teile ega sotsiaaltöötaja poole) mingite kaebustega oma tervise kohta, vaid saite arsti poole pöördumise soovist teada SA Inimõiguste Keskuse 24.11.2011 kirjast.

29. Tugiisik lisas, et praktikas peab ta tõsiselt võitlema iga arstil käigu eest ning põhjendama iga visiidi vajalikkust. Lisaks 25.11.2011 toimunud perearsti visiidile pidi ta seisma ka võimaluse eest, et avaldaja pääseks pärast 2011. aasta detsembris toimunud infektsionisti visiiti ka dermatoloogi juurde.

30. Oma 06.02.2012 vastuses märkisite, et Te ei ole taotlejalt nõudnud selgitusi arsti poole pöördumise põhjuste kohta ning Te ei saanudki seda teha, sest Teile ega sotsiaaltöötaja ei valda prantsuse keelt. Leidsite siiski, et keskuse töötajatele peab olema teada antud informatsioon tervisehäire iseloomu kohta, et Te teaksite, missuguse arsti juurde pöörduda. Lisasite, et enne dermatoloogi vastuvõttu pöördusite nimetatud arsti poole asjaolude selgitamiseks ja siis ütles arst, et avaldajal ei ole mingit vajadust dermatoloogi vastuvõtule tulla.

31. Vastuvõtukeskuse sotsiaaltöötaja märkis samuti oma 31.01.2012 seletuses, et kui varjupaigataotlejad tahavad arsti juurde minna, tuleb ju nende käest teada saada, mis neil valutab ja kuidas vastuvõtukeskuse töötajad saavad neile abiks olla.

32. 06.02.2012 vastuses teatasite, et asusite arsti juurde pöördumise taotlusi registreerima.

33. Tõlkimisel tugiisiku kaasamise õigusliku aluse osas märkisite, olete püüdnud kaasata tugiisikut tõlkimisel, sest ta valdab prantsuse keelt. Te ei ole seni arvanud, et tugiisiku tööd tuleb eraldada tõlketeenuse osutaja tööst.

II Õiguskantsleri seisukoht

34. Käesolevas menetluses on põhiküsimuseks, kas vastuvõtukeskus tagas avaldajale juurdepääsu tervishoiuteenustele ning tõlkimise tervishoiuteenuste osutamisel.

35. Minu pädevusse kuulub kontrollida, kas vastuvõtukeskus toimis kooskõlas seadusega avaldajale tervishoiuteenuse korraldamisel. Õiguskantslerina ei saa ma anda hinnangut avaldajale osutatud tervishoiuteenuse sisule ega kontrollida, kas tervishoiuteenuse osutajad toimisid vajaliku hoolsusega avaldajale teabe edastamisel.

36. Sellest tulenevalt analüüsin järgmisi küsimusi. Esiteks, kas vastuvõtukeskus toimis avaldajale tervishoiuteenustele juurdepääsu korraldamisel kooskõlas seaduse ja hea halduse tavaga, kui ei korraldanud avaldaja jaoks tõlkimist 13.06.2011, 21.06.2011 ja 28.06.2011 Ida-Viru Keskhaiglas toimunud visiitide puhul. Teiseks on vaja hinnata asjaolu, et Te ei võimaldanud avaldajale arsti juurde pöörduda tema terviseandmete täpsustamiseks pärast seda, kui avaldaja sai kolmandate osapoolte käest teada HIV-diagnoosist. Kolmandaks käsitlen küsitavusi seoses isikuandmete kaitse põhimõtete järgimisega vastuvõtukeskuses tervishoiuteenustele juurdepääsu korraldamisel.

2.1. Tõlkimine tervishoiuteenuste osutamisel

37. VRKS § 12 lg 2 punkti 3 järgi on vastuvõtukeskuse ülesanne korraldada varjupaigataotlejale vastavalt vajadusele toetusena tervisekontroll, ning VRKS § 12 lg 2 punkti 4 kohaselt hädavajalikud tõlketeenused.

38. Tervishoiuteenustele juurdepääsu korraldamist puudutavaid küsimusi käsitlesin Illuka varjupaigataotlejate vastuvõtukeskusesse toimunud kontrollkäigu tulemusena tehtud soovitusel, mille edastas Teile 10.05.2010 (kiri nr 7-7/091780/100275). Kontrollkäigu kokkuvõttes analüüsisin varjupaigataotlejatele tervishoiuteenuste osutamise aluseid ning tegin soovitusel tervishoiuteenuste osutamisel isikute põhiõiguste ja vabaduste järgimiseks. Kontrollkäigu tulemusena tegin Teile muuhulgas järgmised soovitusel:

- a) Tagada varjupaigataotlejatele vajadusel tervisekontrolli raames nii üld- kui eriarstiabi osutamine, kui see on vajalik oluliste haiguste raviks.
- b) Tagada vajadusel tõlgi kaasamine tervishoiuteenuste osutamise korral.

39. Käesoleva menetluse asjaoludest nähtub, et avaldaja soovis pöörduda tervisekontrolli teostamiseks perearsti juurde. Selle tulemusena suunas perearst avaldaja eriarsti juurde, kes tuvastas avaldajal HIV-positiivse diagnoosi. Antud diagnoosi tuvastas SA Ida-Viru Keskhaigla spetsialist, kes edastas selle perearstile. Kahjuks ei saanud avaldaja seda diagnoosi tervishoiuteenuse osutajate käest teada. Lisaks käis avaldaja Ida-Viru Keskhaiglas infektsionisti juures, kuid ka nimetatud visiidi tulemused jäid avaldaja jaoks ebaselgeks. Avaldajale sai antud informatsioon teatavaks seoses varjupaigataotluse suhtes PPA poolt tehtud otsuse tutvustamisega.

40. Seega nähtub menetluse asjaoludest, et vastuvõtukeskus korraldas 13.06.2011, 21.06.2011 ja 28.06.2011 avaldajale visiidid Ida-Viru Keskhaigla spetsialistide juurde. Nimetatud visiitide käigus ei olnud korraldatud tõlkimist prantsuse keelde. Samas nähtub menetlusosaliste selgitustest, et avaldaja peamiseks suhtluskeeleks on prantsuse keel ning tema inglise keele oskus on väga piiratud. Nii perearst kui infektsionist nentisid, et tõlkimine oli tervishoiuteenuse osutamise käigus vajalik. Ka Teie selgitustest nähtub, et avaldajaga suhtlemiseks kasutate prantsuse keelt oskava

tugiisiku abi, seda võimalusel ka igapäevase olmesuhtluse osas. Seega oli Teile teada, et avaldajale tervishoiuteenuste osutamise korral on vajalik prantsuse keelde tõlkimine.

41. Vastuvõtukeskusesse toimunud kontrollkäigu tulemusena selgitasin tervishoiuteenuste osutamise raames tõlkimise korraldamise vajalikkuse osas, et kui varjupaigataotlejal ei ole võimalik selgitada oma tervisehäire iseloomu või tervishoiuteenuse osutaja ei mõista varjupaigataotleja selgitusi, ei ole võimalik eesmärgipäraselt tervishoiuteenust osutada. Samuti, kui varjupaigataotleja ei saa aru tervishoiutöötaja selgitustest diagnoosi ja ravi osas, võib see kujutada ohtu varjupaigataotleja tervisele (nt ravimite manustamise juhised, võimalikud kõrvalmõjud jms). Seetõttu tuleb tagada vajadusel varjupaigataotlejale tervishoiuteenuse osutamisel tõlge talle arusaadavasse keelde.

42. Selgitasite vastuses teabe nõudmistele, et olite tegelikult teinud ettevalmistusi tõlke korraldamiseks 13.06.2011 toimunud visiidi jaoks. Nimelt märkisite, et olite leppinud kokku tugiisikuga, et vajadusel korraldate tõlkimise telefoni teel, sest tugiisik oli asunud juba sõitma Tallinnasse. Samas nähtub, et Te ei teavitanud tervishoiuteenuse osutajat sellisest võimalusest. Selgitasite, et Teie hinnangul peab arst ise Teile teatama, kui on vajalik tõlke korraldamine.

43. Leian, et tavapäraselt ei saa pidada tõenäoliseks Eestis arsti juurde pöördumise korral, et tervishoiuteenuse osutaja on valmis kõnelema prantsuse keeles. Varjupaigataotlejatele tervishoiuteenustele juurdepääsu korraldamise puhul on igakordselt vaja silmas pidada, kas võib osutada vajalikuks tõlkimine, sest enamik varjupaigataotlejaid ei valda eesti keelt ega pruugi olla suutelised kõnelema ka muid siin enamkõneldavaid keeli (inglise, vene) või ei pruugi tervishoiuteenuse osutaja olla suuteline võõrkeeles konsultatsiooni korraldama. Ka juhul, kui varjupaigataotleja on olmesuhtluse puhul suuteline end enam-vähem väljendama mõnes enamlevinud keeles, ei pruugi see olla piisav tervishoiuteenuse osutamisega seonduvate küsimuste selgitamiseks.

44. Seega juhul, kui vastuvõtukeskuse töötajad on teadlikud, et varjupaigataotleja vajab tavapäraselt abi tõlkimisel, tuleb tervishoiuteenusele juurdepääsu korraldamisel kindlasti selgitada välja, kas tervishoiuteenuse osutaja kõneleb varjupaigataotleja poolt kõneldavat keelt ning vajadusel korraldada tõlkimine varjupaigataotlejale arusaadavasse keelde. Kuna varjupaigataotlejatele osutab tervishoiuteenuseid üldjuhul sama perearst, on vastuvõtukeskuses üldarstiabi osutamise korraldamiseks lihtne välja selgitada antud perearsti keeleoskust ja tõlkimise vajaduse üle otsustamisel sellest lähtuda. Teiste arstide poole pöördumise korral tuleb aga üldjuhul juba enne visiidi toimumist see küsimus tervishoiuteenuse osutajaga kooskõlastada. Tõlkimise vajaduse väljaselgitamine ning selle korraldamine on esmajoones vastuvõtukeskuse kohustus, sest tõlketeenuse korraldamine on vastuvõtukeskuse ülesanne ning Teil on teave varjupaigataotleja keeleoskuse kohta. See eeldab teatud ettevalmistuste tegemist tõlgi kaasamiseks. Ka telefoni teel tõlkimise puhul on vajalik teha praktilised ettevalmistused selle tervishoiuteenuse osutajaga kooskõlastamiseks ning tehniliseks teostamiseks. Selleks peaks vastuvõtukeskus tervishoiuteenuse osutajat telefoni teel tõlkimise korraldamisest juba eelnevalt teavitama.

45. Seega on ebapiisav oodata, et arst peab ise nõudma tõlkimise korraldamist. Menetluse materjalidest nähtub, et Te ei teavitanud Ida-Viru Keskhaigla arste tõlkimise võimalusest ega astunud ka muid samme selgitamiseks välja, kas tõlkimine oli vajalik või oli tervishoiuteenuse osutaja suuteline kõnelema varjupaigataotlejale arusaadavas keeles. Selle tulemusena võib eeldada, et nii varjupaigataotleja kui ka tervishoiuteenuse osutajad olid sundseisus ja pidid toime tulema inglise keele vahendusel.

46. Nagu märkisin eelpool, ei ole õiguskantsleri pädevuses hinnata tervishoiuteenuse sisu, mistõttu ei ole võimalik üheselt tuvastada, kas avaldajale võis tema diagnoos jääda teadmatuks lisaks tõlke puudumisele ka tervishoiuteenuse osutajate poolse info edastamata jätmise või selgituste ebapiisavuse tõttu.

47. Eeltoodut arvestades olen seisukohal, et vastuvõtukeskuse tegevus oli vastuolus VRKS § 12 lg 2 punktidega 3 ja 4, kui 13.06.2011, 21.06.2011 ja 28.06.2011 Ida-Viru Keskhaiglasse toimunud visiitide raames ei korraldanud vastuvõtukeskus tõlkimist avaldajale arusaadavasse keelde. Sellest tulenevalt kordan soovitus tagada tervishoiuteenuse osutamisel tõlkimine varjupaigataotlejale arusaadavasse keelde.

2.2. Arstivisiidi korraldamisest keeldumine

48. Teiseks toodi avalduses esile, et Te ei võimaldanud avaldajal pöörduda arsti juurde pärast seda, kui ta sai teada HIV-diagnoosist varjupaigataotluse suhtes tehtud otsuse tutvustamise käigus.

49. Tugiisiku selgitustest nähtub, et ta pöördus Teie poole 23.09.2011 ja 29.09.2011 palvega korraldada avaldajale visiit arsti juurde, et seal selgitataks talle tema tervises seisundit. Tugiisiku selgitustest nähtub, et Te ei pidanud seda põhjendatuks, kui avaldaja juba oli saanud diagnoosi teada ja külastanud anonüümset kabinetti. Kuigi tugiisik selgitas Teile, et avaldajal puudub igasugune ametlik tõend diagnoosi kohta, leidsite, et ametlik tõend ei ole talle vajalik.

50. Samas nähtub nii Teie kui perearsti selgitustest, et võtsite ise ühendust perearstiga, et küsida avaldaja tervises seisundi ja kordustesti sooritamise vajalikkuse kohta. Arst ei pidanud kordustesti sooritamist vajalikuks.

51. Kõnealusel juhul palus tugiisik avaldaja nimel Teil korraldada arstivisiit põhjusel, et isik sai varjupaigataotluse suhtes tehtud otsuse tutvustamise raames teada, et tal oli tuvastatud HIV-viirus. Nagu eelpool nenditud, ei saanud ta seda teada tervishoiuteenuse osutajatelt, vaid talle oli keskuse sotsiaaltöötaja vahendusel teatatud, et ta tervis on korras. Seega sai ta diagnoosist teada kolmandate isikute käest, kellelt tal ei olnud võimalik saada täiendavat infot oma tervises seisundi kohta.

52. Tervishoiuteenuse osutamise olemuslik osa on arsti poolt patsiendile tagasiside andmine konsultatsiooni tulemuste kohta. See võimaldab inimesel saada teada, mida arst tuvastas ning millised soovitused sellega kaasnevad. Samuti on konsultatsiooni raames inimesel võimalik esitada omalt poolt küsimusi. Seega on teatud fakti – diagnoosi – tuvastamine vaid üks osa tervishoiuteenuse osumisest. Kõnealusel juhul sai avaldaja oma diagnoosist teada kolmandate isikute käest. Seetõttu on enesestmõistetav, et ta soovis sellega seonduvaid asjaolusid arsti juures täpsustada. Kuigi tugiisiku abil oli avaldajal võimalik külastada anonüümset kabinetti, kus ta sai üldist infot selle viiruse kohta, oli see teave abstraktne ning seostamata avaldaja tervises seisundiga, mille kindlaks tegemiseks 2011. aasta suvel ta erinevate spetsialistide konsultatsioonile pöördus. Eeltoodust tulenevalt leian, et vastuvõtukeskus oleks pidanud avaldajale korraldama arstivisiidi pärast seda, kui avaldaja sai varjupaigamenetluse toimingute tulemusena teada diagnoosist, et tal olnuks võimalik saada meditsiiniline kinnitus selle tuvastamise kohta ning küsida tema enda tervises seisundi kohta. Seega oli vastuvõtukeskuse tegevus avaldajale arstivisiidi korraldamisest keeldumisel vastuolus VRKS § 12 lg 2 punktist 3 tulenevate kohustustega.

53. Sellega seondult pean vajalikuks märkida täiendavalt, et vastuvõtukeskuse poolt varjupaigataotlejatele tervishoiuteenuste korraldamisel tuleb leida kohane lahendus, nii et oleks tagatud varjupaigataotlejale endale konsultatsioonide tulemuste teatavaks tegemine. Nimelt nähtub menetluse asjaoludest, et 28.06.2011 toimunud Ida-Viru Keskhaigla infektsionisti konsultatsiooni tulemused tehti teatavaks telefoni teel vastuvõtukeskuse sotsiaaltöötajale. Vastuvõtukeskusel tuleb korraldada arstikonsultatsioonid selliselt, et oleks tagatud selle tulemuste teatamine isikule endale, et tal oleks võimalik ise vahetult saada see teave spetsialisti käest ning vajadusel esitada täpsustavaid küsimusi oma tervises seisundi või sellega kaasnevate soovitude kohta.

54. Menetluse asjaolude väljaselgitamisega seoses tõusetus lisaks küsimus, kuidas dokumenteeritakse vastuvõtukeskuses arsti juurde pääsemise sooviavaldused. Oma 06.02.2012 vastuses teatasite, et olete asunud nüüdseks sellekohaseid taotlusi registreerima. Pean sellist muudatust väga oluliseks ning soovitan seda praktikat jätkata ja tagada kõigi sellekohaste taotluste registreerimine. Seejuures on vajalik need taotlused registreerida viisil, et hiljem oleks võimalik kindlaks teha, millal varjupaigataotleja või tugiisik varjupaigataotleja nimel arsti juurde pöördumise soovi esitas ning millal visiit korraldati.

2.3. Isikuandmete kaitse põhimõtete järgimine tervishoiuteenuste juurdepääsu korraldamisel

55. Kolmandaks nähtub menetluse materjalidest, et arsti juurde pääsemiseks uurite Te, mis kaebused inimesel on ning kas need on piisavalt olulised selleks, et visiiti korraldama asuda.

56. Tugiisik tõi esile, et 24.11.2011, kui avaldaja pöördus Inimõiguste Keskuse esindajate poole, kes edastasid avaldaja pöördumise arstiabi osutamiseks Teile, helistasite tugiisikule ja palusite uurida, mis probleem avaldajal on ja kas on ikka üldse vaja minna. Tugiisik nentis, et praktikas peab ta tõsiselt võitlema iga arstil käigu eest ning põhjendama iga visiidi vajalikkust.

57. Oma 08.12.2011 vastuses märkisite, et varjupaigataotlejad ei pea andma ülevaadet, mis probleemiga nad soovivad arsti poole pöörduda. Oma 06.02.2012 täiendavas vastuses märkisite, et Te ei ole taotlejalt nõudnud selgitusi arsti poole pöördumise põhjuste kohta ning Te ei saanudki seda teha, sest Teie ega sotsiaaltöötaja ei valda prantsuse keelt. Leidsite siiski, et keskuse töötajatele peab olema teada informatsioon tervisehäire iseloomu kohta, et Te teaksite, missuguse arsti juurde pöörduda. Lisasite, et enne 2011. aasta detsembris dermatoloogi vastuvõttu pöördusite nimetatud arsti poole asjaolude selgitamiseks ja siis ütles arst, et avaldajal ei ole mingit vajadust dermatoloogi vastuvõttule tulla. Vastuvõtukeskuse sotsiaaltöötaja märkis samuti oma 31.01.2012 seletuses, et kui varjupaigataotlejad tahavad arsti juurde minna, tuleb ju nende käest teada saada, mis neil valutab ja kuidas vastuvõtukeskuse töötajad saavad neile abiks olla.

58. Ka antud probleemi, et varjupaigataotlejad peavad vastuvõtukeskuse töötajatele kirjeldama terviseprobleemi iseloomu, käsitlesin vastuvõtukeskusesse toimunud kontrollkäigu tulemusena koostatud soovitudes.

59. Selgitasin Teile tollal isikuandmete töötlemise põhimõtteid. Esitan järgnevalt väljavõtte kontrollkäigu kokkuvõttes antud selgitustest. „VRKS § 13¹ lg 1 sätestab, et kõnealuses seaduses sätestatud menetlustes võivad Politsei- ja Piirivalveamet, Sotsiaalministeerium ja tema valitsemisala asutused, esmane vastuvõtukeskus ning vastuvõtukeskus töödelda isikuandmeid, sealhulgas delikaatseid isikuandmeid ilma isiku nõusolekuta. Vastava sätte sisustamisel tuleb silmas pidada isikuandmete kaitse seaduse (IKS) üldisi põhimõtteid. Tulenevalt IKS §-st 6 on isikuandmete töötleja kohustatud isikuandmete töötlemisel järgima muuhulgas eesmärgikohasuse

ja minimaalsuse põhimõtet. IKS § 6 punkti 2 järgi võib isikuandmeid koguda üksnes määratletud ja õiguspärase eesmärkide saavutamiseks ning neid ei või töödelda viisil, mis ei ole andmetöötluse eesmärkidega kooskõlas (eesmärgikohasuse põhimõte); ning IKS § 6 punkti 3 alusel võib isikuandmeid koguda vaid ulatuses, mis on vajalik määratletud eesmärkide saavutamiseks (minimaalsuse põhimõte). Vastavalt isikuandmete kaitse seaduse (IKS) § 4 lõikele 2 on andmed tervises seisundi kohta delikaatsed isikuandmed.

Vastavalt VRKS § 12 lg 2 punktile 3 peab vastuvõtukeskus korraldama vajadusel vältimatu abi ja tervisekontrolli teostamise. Selleks on vastuvõtukeskuses sõlmitud lepingud erinevate tervishoiuteenuste osutajatega. Vastuvõtukeskuse personali ülesanne on abistada varjupaigataotlejaid arsti juurde minemise korraldamisel, aja registreerimisel, tõlke korraldamisel jms. Lähtuvalt eesmärgikohasuse ja minimaalsuse põhimõttest võib vastuvõtukeskus varjupaigataotlejate isikuandmeid nõusolekuta töödelda seega vaid ulatuses, mis on vajalik vastavate ülesannete täitmiseks. Sellest tulenevalt ei peaks varjupaigataotleja terviseandmete sisu üldjuhul vastuvõtukeskuse (mittemeditsiinilisele) personalile teatavaks saama. Erandiks on olukorrad, kus varjupaigataotleja ise terviseandmete avaldamiseks soovi avaldab või esinevad ülekaalukad asjaolud vastavate andmete edastamiseks. Eeltoodut arvestades on üldjuhul lubamatu kohustada varjupaigataotlejat arsti juurde pääsemise eeltingimusena avaldama oma terviseprobleemide sisu vastuvõtukeskuse personalile. Erandiks sellest võib lugeda nt olukorra, kui isik soovib pöörduda hambaarsti juurde, millisel juhul on vastuvõtukeskuse personalil seda vajalik teada hambaarsti juurde aja kinni panemiseks.“

60. Tegin Teile kontrollkäigu tulemusena järgmise soovitus: tagada varjupaigataotlejate isikuandmete töötlemisel eesmärgikohasuse ja minimaalsuse põhimõtte järgimine, ning sellest tulenevalt mitte kohustada varjupaigataotlejaid üldjuhul avaldama terviseandmete sisu arsti juurde pääsemise tingimusena enam, kui on vajalik abi korraldamiseks.

61. Seega olen Teile varasemalt juba selgitanud, et on lubamatu nõuda varjupaigataotlejalt üksikasjalikku kirjeldust tema terviseprobleemide kohta. Vastuses nentisite, et see info on vajalik, et teaksite, missuguse arsti poole pöörduda. Nagu eelpool selgitasin, võib olla põhjendatud sellise info küsimine, mis on vajalik tegemaks kindlaks, kas varjupaigataotlejal on vaja pöörduda mõne eriarsti poole, mille puhul ei ole esmalt vajalik perearsti konsultatsioon (nt hambaarst). Kui aga varjupaigataotlejal on üldist tervises seisundit puudutavad kaebused, tulebki varjupaigataotlejale võimaldada esmalt perearsti konsultatsioonile pöörduda. Perearst hindab, kas on vajalik eriarsti konsultatsioon ja annab selleks vajadusel saatekirja. Perearsti visiidile pöördumiseks ei ole lubatud nõuda varjupaigataotlejalt või tugiisikult varjupaigataotleja esindajana üksikasjalikku kirjeldust tervisehäire iseloomu kohta. Menetluse käigus kogutud selgituste põhjal on alust arvata, et küsite selliseid andmeid selleks, et hinnata, kas Teile arvates on varjupaigataotlejal vajalik arsti poole pöörduda. Nagu juba kontrollkäigu tulemusena selgitasin, ei ole vastuvõtukeskuse töötajatel meditsiinilist haridust ning seetõttu ei ole vastuvõtukeskuse töötajad kompetentsed selliseid küsimusi hindama.

62. Kontrollkäigu tulemusena tõin ühtlasi esile, et on vajalik analüüsida tervishoiuteenuste osutamise korraldust tervikuna ning kaaluda teenuse osutamist vastuvõtukeskuses kohapeal. Sellisel juhul oleks tervishoiuteenuse osutajal (perearst, pereõde) võimalik vahetult välja selgitada, mis põhjusel varjupaigataotlejad soovivad vastuvõtule pöörduda. Seega, kui Teil on kartus, et varjupaigataotlejad väärkasutavad arsti konsultatsioonile pöördumise võimalust, siis tuleb kaaluda tervishoiuteenuse osutajate poolt vahetu konsultatsiooni võimaldamist. Kordan, et lubamatu on vastuvõtukeskuse töötajate poolt üksikasjalike kirjelduste nõudmine arsti juurde pääsemise eeldusena.

63. Eeltoodust tulenevalt kordan soovitus tagada varjupaigataotlejate isikuandmete töötlemisel eesmärgikohasuse ja minimaalsuse põhimõtte järgimine, ning sellest tulenevalt mitte kohustada varjupaigataotlejaid üldjuhul avaldama terviseandmete sisu arsti juurde pääsemise tingimusena enam, kui on vajalik abi korraldamiseks.

64. Teiseks nähtub Teie 06.02.2012 vastusest, et enne 2011. aasta detsembris avaldajale dermatoloogi juurde vastuvõtu korraldamist pöördusite nimetatud arsti poole asjaolude selgitamiseks ning see arst ütles väidetavalt Teile, et avaldajal ei ole mingit vajadust dermatoloogi vastuvõtule tulla. Seega püüdsite eelnevalt teha jällegi kindlaks, kas avaldajal on vajalik dermatoloogi poole pöörduda. Ka sellist toimimisviisi ei saa pidada eelpool kirjeldatud isikuandmete töötlemise põhimõtetega kooskõlas olevaks. Kuigi avaldaja oli käinud dermatoloogi konsultatsioonil poole aasta eest, ei ole võimalik arstil anda enne uue konsultatsiooni toimumist hinnangut sellele, kas isikul on põhjendatud uuesti pöörduda. Nagu juba korduvalt selgitatud, kohalduvad ka varjupaigataotlejate suhtes isikuandmete kaitse põhimõtted ning üldjuhul ei peaks nende terviseandmete sisu vastuvõtukeskuse töötajatele teatavaks saama.

Kokkuvõte

65. Läbiviidud menetluse tulemusena olen seisukohal, et vastuvõtukeskuse tegevus oli vastuolus VRKS § 12 lg 2 punktidega 3 ja 4, kui 13.06.2011, 21.06.2011 ja 28.06.2011 Ida-Viru Keskhaiglas toimunud visiitide raames ei korraldanud vastuvõtukeskus tõlkimist avaldajale arusaadavasse keelde. Sellest tulenevalt kordan soovitus tagada tervishoiuteenuse osutamisel tõlkimine varjupaigataotlejale arusaadavasse keelde.

66. Teiseks leian, et vastuvõtukeskuse tegevus avaldajale arstivisiidi korraldamisest keeldumisel pärast seda, kui avaldaja sai varjupaigamenetluse toimingute tulemusena teada HIV-diagnoosist, oli vastuolus VRKS § 12 lg 2 punktiga 3. Sellest tulenevalt kordan soovitus tagada varjupaigataotlejatele juurdepääs üld- ja eriarstiabile. Seejuures tuleb vastuvõtukeskusel varjupaigataotlejatele tervishoiuteenuste korraldamisel leida kohane lahendus, nii et oleks tagatud varjupaigataotlejale endale konsultatsioonide tulemuste teatavaks tegemine, mitte nende teatamine vastuvõtukeskuse töötajate vahendusel.

67. Konsultatsioonile pääsemiseks esitatavate taotluste dokumenteerimiseks teen soovitus tagada kõigi sellekohaste taotluste registreerimine, nii et hilisemalt on võimalik tuvastada, millal varjupaigataotleja või tugiisik varjupaigataotleja nimel arsti juurde pöördumise soovi esitas ning millal visiit korraldati.

68. Kolmandaks leian, et vastuvõtukeskuse praktika küsida varjupaigataotlejatelt üksikasjalikku terviseprobleemide kirjeldust arsti juurde pääsemise korraldamiseks on vastuolus isikuandmete kaitse põhimõtetega. Sellest tulenevalt kordan soovitus tagada varjupaigataotlejate isikuandmete töötlemisel eesmärgikohasuse ja minimaalsuse põhimõtte järgimine, ning sellest tulenevalt mitte kohustada varjupaigataotlejaid üldjuhul avaldama terviseandmete sisu arsti juurde pääsemise tingimusena enam, kui on vajalik abi korraldamiseks.

69. Teie vastust soovitude järgimise tagamiseks astutavate sammude kohta ootan 30 päeva jooksul käesoleva kirja saamisest.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Indrek Teder

Koopia: OÜ Peremed
SA Ida-Viru Keskhaigla
Sotsiaalministeerium
MTÜ Johannes Mihkelsoni Keskus